

RIBJI OREL

// Matija Mlakar Medved

Spomladanski in jesenski dnevi so bržkone čas, ko najdebelejše med ribami v slovenskih rekah in jezerih svoje izbuljene oči živčno obračajo navzgor – upravičeno se namreč boje ostrih krempljev, ki bi jih utegnili zgrabiti za spolzki život in jih prerano odpeljati iz kalne vode v nebo...

Ribjega orla v letu prepoznamo po dolgih in ozkih perutih, kratkem repu in črno-beli spodnji strani telesa. Silhueta lahko na daljavo spominja celo na večjega galeba.

foto: Alen Ploj

SVETOVLJAN

Ribji orel (*Pandion haliaetus*) se na srečo prestrašenih rib v naših krajih pojavlja le občasno – je namreč popotnik, selivec na dolge razdalje, ki vsako leto preleti tisoče kilometrov. Orli, ki se v času selitve mudijo v Sloveniji, na poti med gnezdišči v Skandinaviji in prezimovališči v tropski Afriki prečijo puščave in celo odprto morje, ki se mu druge ujede

zaradi pomanjkanja vzgonskih vetrov raje izognejo. Toda ribji orel za svetovljana ne velja zgolj zaradi svoje popotne narave – je tudi kozmopolit, ena od zgolj šestih vrst kopenskih ptic, ki poseljujejo ves svet oziroma vse celine razen Antarktike. Srečamo ga lahko povsod, kjer sta na voljo plitva, z ribami založena voda, in visoko drevje, na katerem si lahko napravi gnezdo. Prebiva ob jezerih in rekah v gozdovih severne Amerike, Evrope in Azije, pa tudi ob obalah Sredozemlja, Indonezije, Avstralije in celo na Karibih. Za tako zavirljivo območje razširjenosti se ima ribji orel najverjetneje zahvaliti svojemu navdušenju nad ribami, s katerimi se lahko masti v najrazličnejših kottičkih sveta.

ČRNA OVCA MED UJEDAMI

Ribji orel je v svojem sorodstvu pravi posebnost. Odlikujejo ga številne prilagoditve, povezane z ribolovom; tesneče nosnice, zavarovane pred vdorom vode, hrapavi prsti, s katerimi spolzko ribo lažje obdrži v prijemu, ter naoljeno perje, ki se tudi ob potapljanju zlepa ne zmoči. Te specifične in evolucijsko stare prilagoditve namigujejo, da se je ribji orel ribolova domislil že prej kot nekatere druge, danes prav tako ribojede ujede, denimo jezerci (*Haliaeetinae*), ki ribe pobirajo z vodne gladine in se močenju raje izogibajo. Tudi genetske raziskave kažejo, da se je ribji orel na samostojno evolucijsko pot, ločeno od drugih ujed, odpravil že pred več kot desetimi milijoni let – prav zato ga znanstveniki uvrščajo v samostojno družino *Pandionidae*, v kateri sameva brez bližnje sorodnih vrst.

TEŽAVNA PRETEKLOST

Kot mnoge druge ujede je tudi ribji orel teritorialna ptica. Pari, ki skupaj ostanejo vse življenje, si na samem vrhu drevesa v bližini z ribami bogatega jezera, reke ali morske obale zgradijo orjaško gnezdo, v katero se potem dolga leta vračajo,

Po uspešnem lovu ribji orel svoj plen odnese na vejo ali kako drugo prežo, kjer ribo v miru poje.

foto: Alen Ploj

okolico pa srdito branijo pred tekmeci. Kljub ekstremno velikemu območju razširjenosti tako na svetu prebiva le okoli pol milijona teh veličastnih ptic. V preteklosti so jih, tako kot mnoge druge ujede, marsikje preganjali, toda največji udarec so ribji orli doživeli v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja zaradi množične uporabe sintetičnega organoklornega pesticida, znanega po kratico DDT. Tedaj so ga uporabljali za zatiranje škodljivcev, prenašal pa se je po prehranski verigi ter se kopičil v živalih. Najhuje prizadeti so bili ravno plenilci, zlasti ujede, saj je strupeni pesticid povzročil tanjšanje jajčnih lupin. Krhka jajca so se v gnezdih drobila pod težo valečih ptic, te pa so se leto za leto čudile praznim gnezdnom – vse do sedemdesetih let, ko so DDT zaradi razvpitega škodljivega vpliva na okolje naposled prenehali uporabljati. Od tedaj so si populacije mnogih prizadetih vrst, tudi ribjega orla, k sreči v veliki meri opomogle in so še danes marsikje v zmernem porastu.

Z malce sreče utegnemo ribjega orla opazovati celo pri lovu, ki je eden najbolj spektakularnih v ptičjem svetu – ko opazi tolsto ribo, orel nekaj trenutkov lebdi na mestu, nato pa se vrtoglavo spusti proti vodi in z izproženimi kremplji pljuskoma strmoglavi vanjo.

V TRANZITU

Ribjega orla bomo v Sloveniji večji del leta iskali zaman, a v času jesenske ali spomladanske selitve utegne popestriti marsikateri ptičarski teren in razvedriti tudi najbolj vešče ornitologe. Čeprav lahko nanj z nekaj sreče naletimo marsikje, denimo na gorskih hrbtih ali prelazih, ki jih prečka na svoji dolgi poti, ga bomo najpogosteje kakopak srečali ob vodi. Najraje se ustavlja ob rekah, plitvih jezerih, ribnikih in zadrževalnikih, seveda založenih z okusnimi jedmi. Za ribami opreza iz zraka ali z vrhov suhih dreves, ki jih velja na terenu vselej

dobro pregledati! Z malce sreče utegnemo ribjega orla opazovati celo pri lovu, ki je eden najbolj spektakularnih v ptičjem svetu – ko opazi tolsto ribo, orel nekaj trenutkov lebdi na mestu, nato pa se vrtoglavo spusti proti vodi in z izproženimi kremplji pljuskoma strmoglavi vanjo. Če je bil lov uspešen, se z mogočnimi zamahi dolgih peruti povzpne iz vode in na plano privleče ukleščeno ribo, ki opleta z repom in pisano opazuje neznani svet, skozi katerega jo vozijo neusmiljeni kremplji naravnost k bridkemu koncu. Tedaj nam ne preostane drugega, kot da lepi ptici voščimo dober tek in upamo, da se z njo čim prej vnovič srečamo.

Močni in dolgi kremplji ter hrapavi prsti ribjemu orlu omogočajo trden prijem spolzkih rib. Osebek na fotografiji je v Škocjanskem zatoku ujel ciplja (*Mugil* sp.).
foto: Iztok Zupan